

СПРОЩЕННЯ ПРОЦЕДУР ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ: Реформа у митній сфері очима бізнесу

за результатами п'ятої хвилі щорічного опитування
українських експортерів та імпортерів

Проект «Підтримка Громадської Ініціативи
«За чесну та прозору митницю»

Київ 2020

ПРО ПРОЄКТ

Загальна мета проекту полягає підвищенні спроможності громадянського суспільства брати участь у розробці економічної політики в Україні.

Очікувані результати:

- (1) посилення спроможності та ефективності ініціативи;
- (2) активізація політичного діалогу між громадянським суспільством та державою з питань впровадження реформи у митній сфері

Термін реалізації проекту: 36 місяців, з 1 січня 2020 року.

За фінансової підтримки Європейського Союзу, МФ «Відродження» та ATLAS Network (США).

Ініціатива є неформальною мережею ОГС із різних регіонів України, які дбають про покращення бізнес-клімату.

26 членів станом на вересень 2020

Діяльність ініціативи спрямована на моніторинг впровадження митної реформи та сприяння діалогу щодо реалізації інституційної реформи митниці відповідно до принципів належного управління та принципів вільної торгівлі.

Громадській ініціатива створена у 2018 році в процесі реалізації проект «Діалог зі сприяння торгівлі», який впроваджувався ІЕД за підтримки ЄС та МФ «Відродження».

Щорічне опитування українських експортерів та імпортерів: основа адвокаційної та аналітичної роботи Ініціативи

ІЕД розробив та застосовує з 2015 року спеціальний національний інструмент моніторингу та оцінки політики «Моніторинг спрощення процедур торгівлі».

Це інструмент виміру прогресу в сфері сприяння та спрощення процедур міжнародної торгівлі та роботи митниці, який засновано на оцінках безпосередніх учасників процесу реалізації політики — представників бізнесу.

В основі моніторингу лежать результати щорічного опитування 1000 підприємств експортерів / імпортерів по всій території України.

Відбулось 5 щорічних опитувань: 2015, 2016, 2017, 2018, 2020

5-те Щорічне опитування: теми

Як бізнес оцінює діяльність митних органів та реалізації реформ у митній сфері

Які кількісні та якісні оцінки вартості та тривалості процедур ЗЕД

Як бізнес оцінює різні процедури (попереднє митне оформлення, прийняття рішень щодо митної вартості товарів, класифікації товару; пост-митний аудит тощо)

Як працює «єдине вікно» та електронний документообіг

Чому затримуються вантажі під час митного контролю

Чи легко оскаржити дії митних органів підприємствам

Що там з корупцією на митниці

Що думає бізнес про «контрабанду» та «сірий імпорт»

Що перешкоджає імпортерам та експортерам

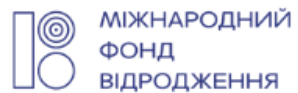
Як вплинула Угоди про Асоціацію на діяльність бізнесу

Яка роль бізнес асоціацій

Де підприємства беруть інформацію

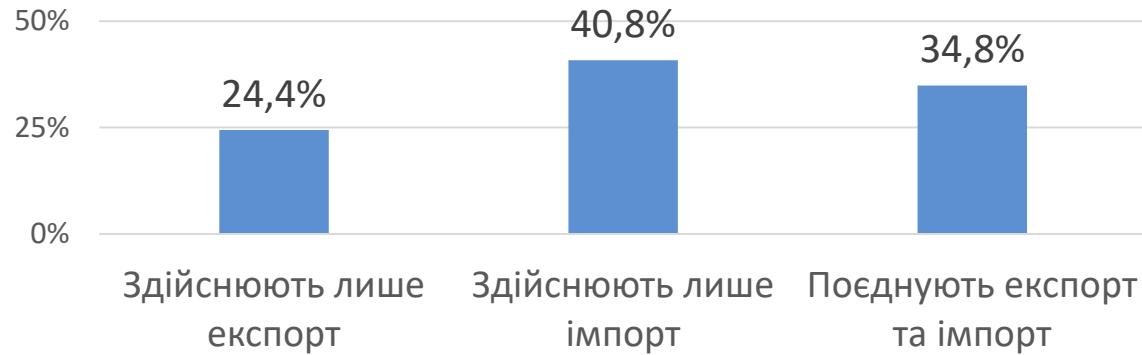
КОГО БУЛО ОПИТАНО: ВИБІРКА

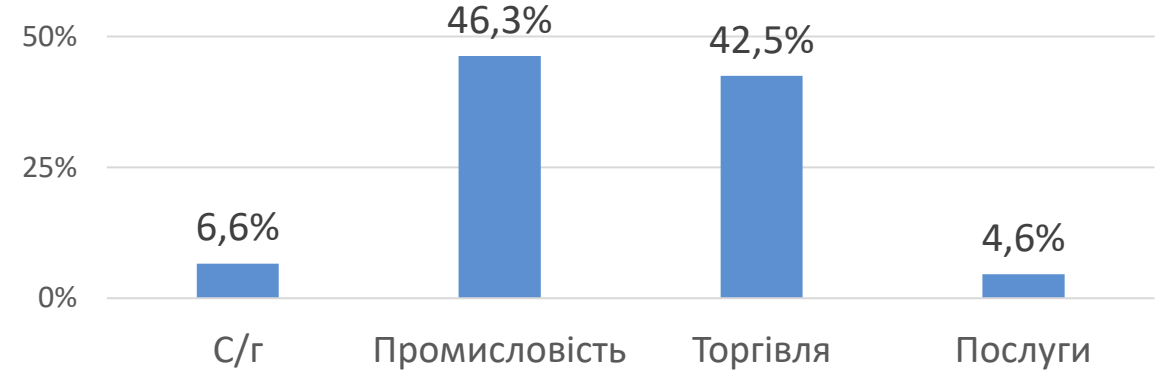

Вибірка: якими є опитані підприємства

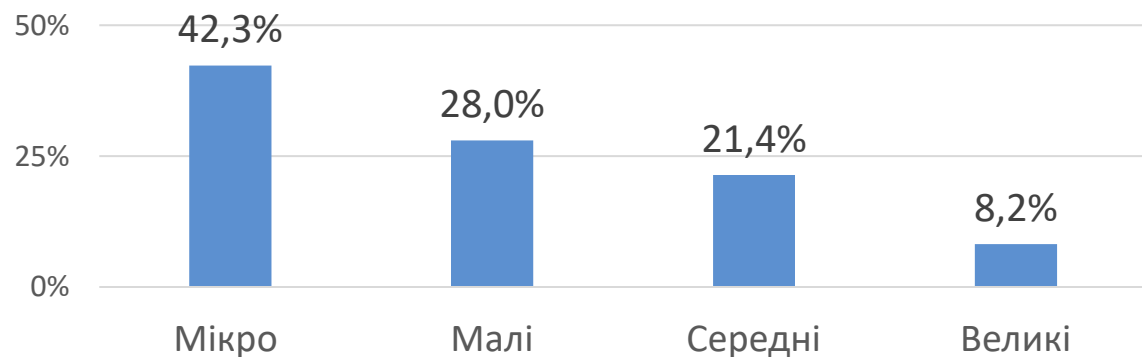
Підприємства за видом ЗЕД, %

Підприємства за сектором, %

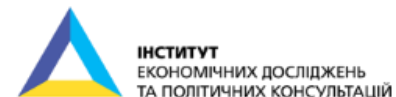
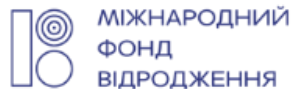
Підприємства за розміром, %

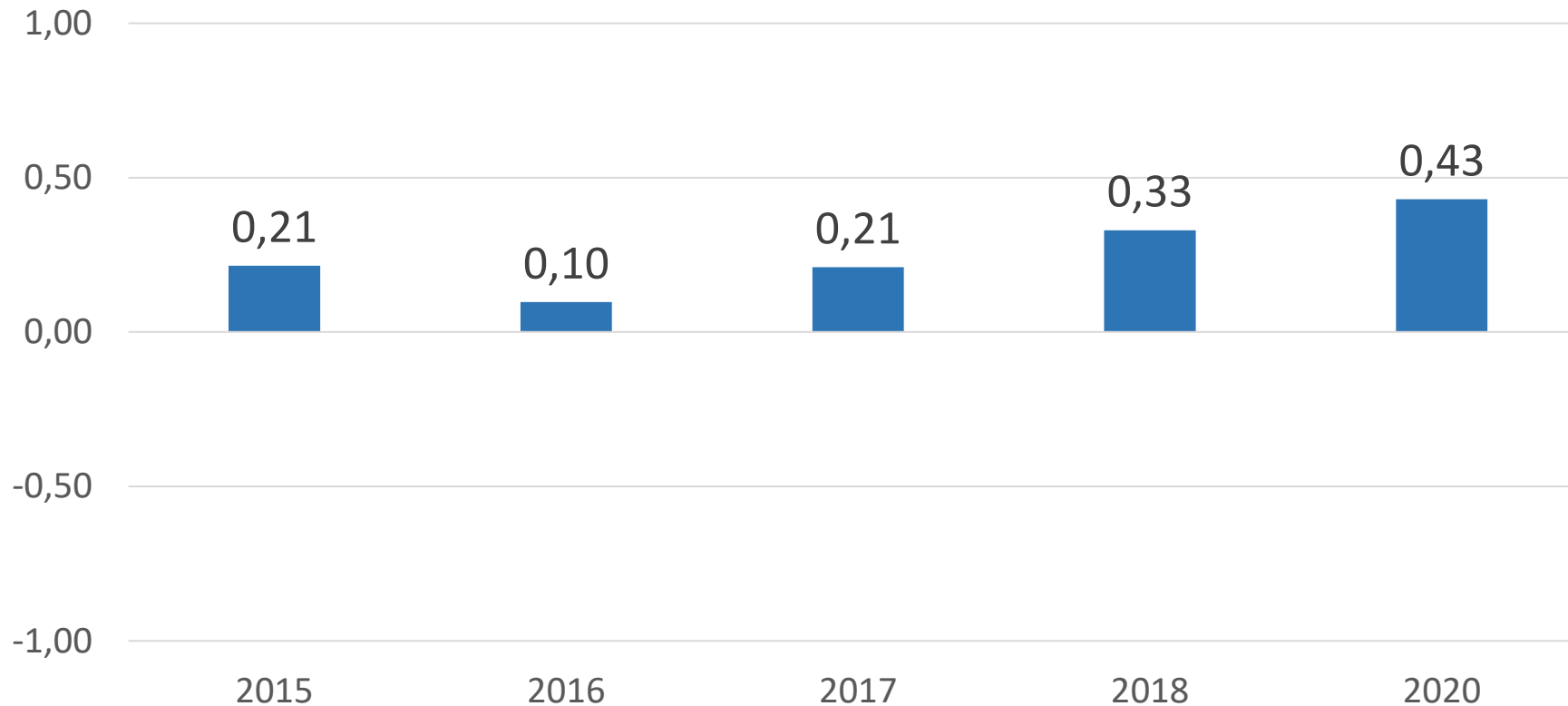
- 1000+ опитаних представників підприємств, що займаються експортом та/або імпортом
- Було опитано бізнес усіх розмірів: від мікропідприємств до великих підприємств. Більшість склали мікро- та малі підприємства
- Більшість опитаних – представники промисловості та торгівлі

ІНДЕКС СПРИЙНЯТТЯ РОБОТИ МИТНИЦІ

Індекс сприйняття роботи митниці (СРМ)

- **Оцінка роботи митниці покращилася: значення Індексу СРМ досягло 0,43 на шкалі від -1 до 1**
- Індекс СРМ зростав протягом трьох останніх хвиль опитування.

Оцінка роботи митниці: що стоїть за Індексом CRM

- Майже третина вважають її ефективною і такою, що не має потреби у змінах. **Це найвища часта таких відповідей за усі п'ять хвиль цього опитування**
- Більше половини респондентів вказали, що робота митниці у цілому ефективна, але вимагає деяких змін
- Частка респондентів, які назвали роботу митниці зовсім або в цілому неефективною, найменша за усі п'ять хвиль опитування

Індекс CRM: порівняння за митницями

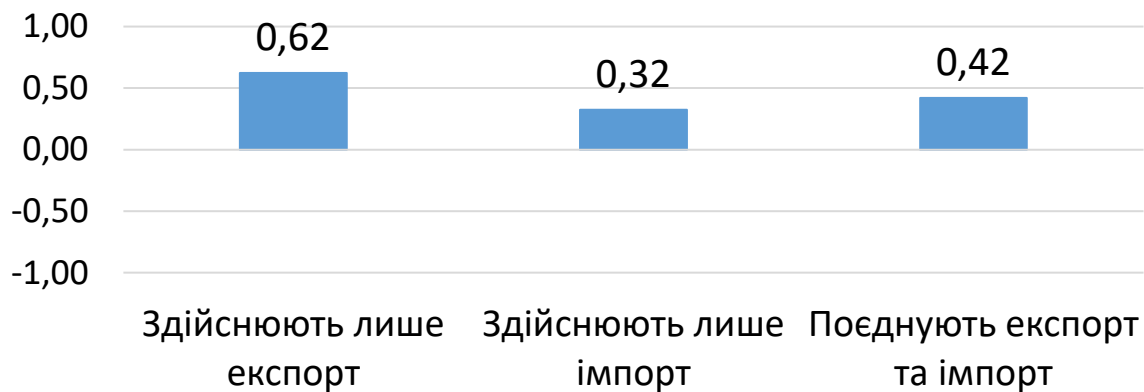

- Значення Індексу CRM для всіх митниць позитивні
- Найкращу оцінку отримала Поліська митниця: значення Індексу CRM для неї склало 0,61.
- Найнижчий значенні Індексу CRM для Волинської, Київської та Дніпровської митниць, але і тут переважають позитивні оцінки.

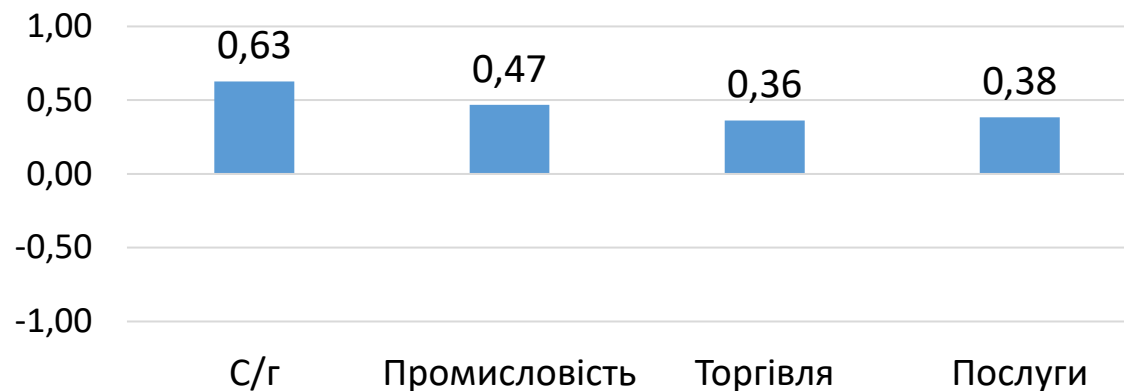
* Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз через недостатню кількість респондентів

Індекс CRM: порівняння за типами підприємств

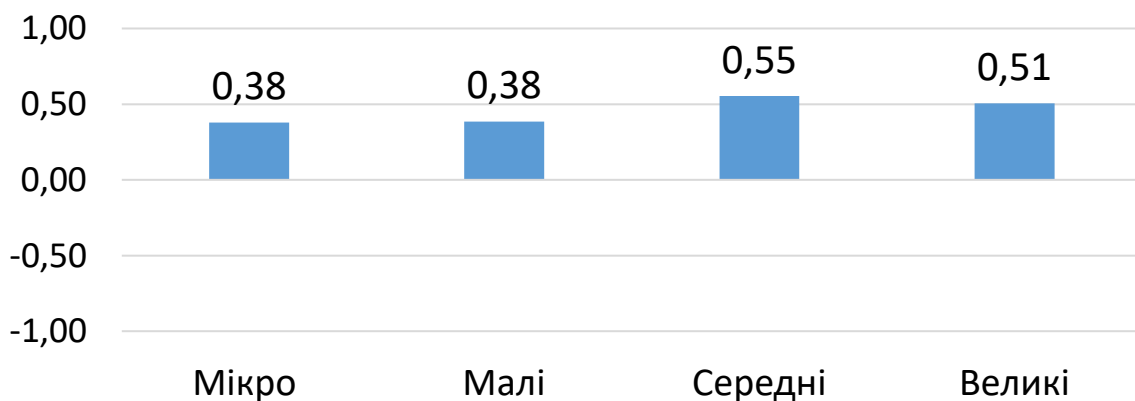
Індекс CRM за видом ЗЕД

Індекс CRM за сектором

Індекс CRM за розміром

- **Експортери** оцінюють роботу митниці **найкраще**. **Імпортери гірше** від решти оцінюють митницю та частіше вимагають масштабних реформ
- **Найкращі** оцінки за галуззю – у **с/г** секторі
- Середні та великі підприємства значно краще оцінюють роботу митниці, ніж малі та мікропідприємства

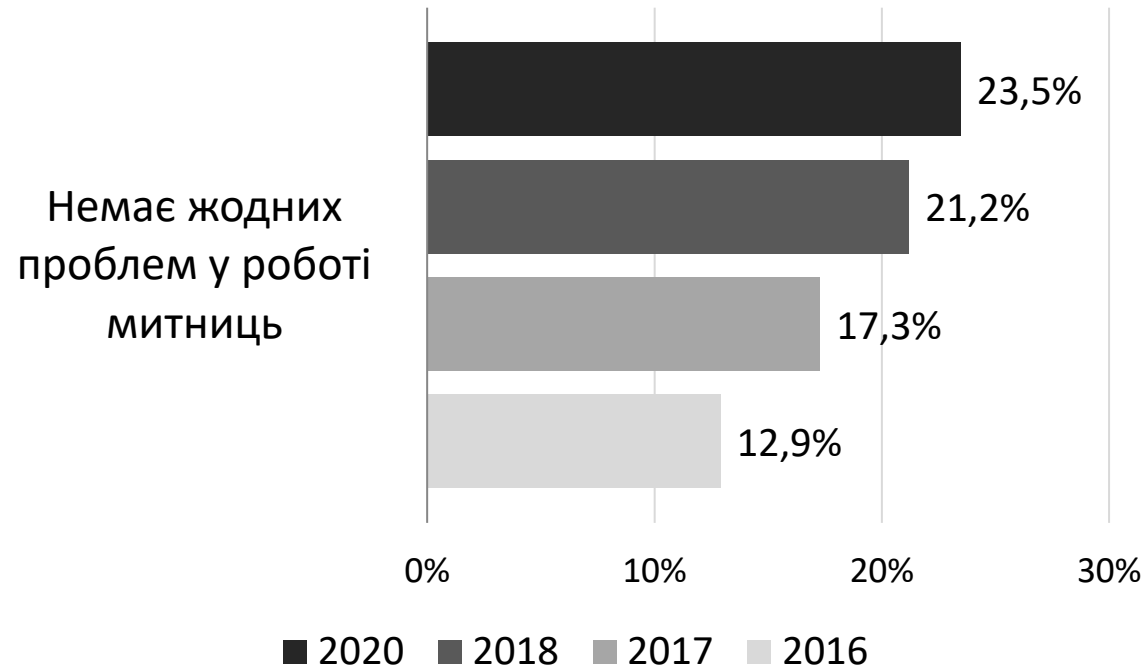
Проблеми у роботі митниці за оцінками бізнесу

Проблеми у роботі митниці

Частка підприємств, які вказали, що у роботі митниць немає жодних проблем, %

- Частка підприємств, які не відчули проблем, зросла удвічі з 2016 року
- Серед виключно експортерів приблизно третина не відчула проблем – це удвічі більше, ніж серед виключно імпортерів
- Серед підприємств різних розмірів про проблеми на митниці найчастіше повідомляють мікропідприємства
- Частка с/г бізнесу (34,4%), що не зустрічався з проблемами у роботі митниць, удвічі перевищує таку частку у торгівлі (18,1%).

Проблеми у роботі митниці (2)

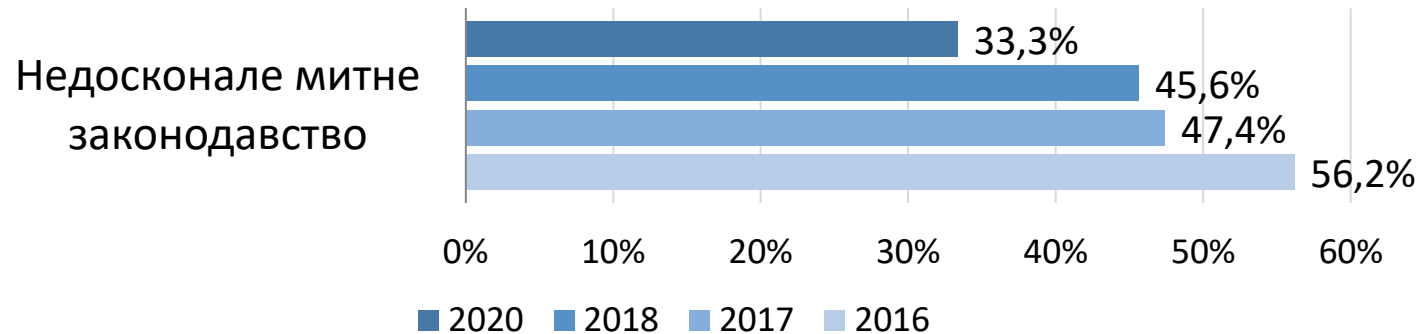
Проблеми у роботі митниць, 2020 рік, %

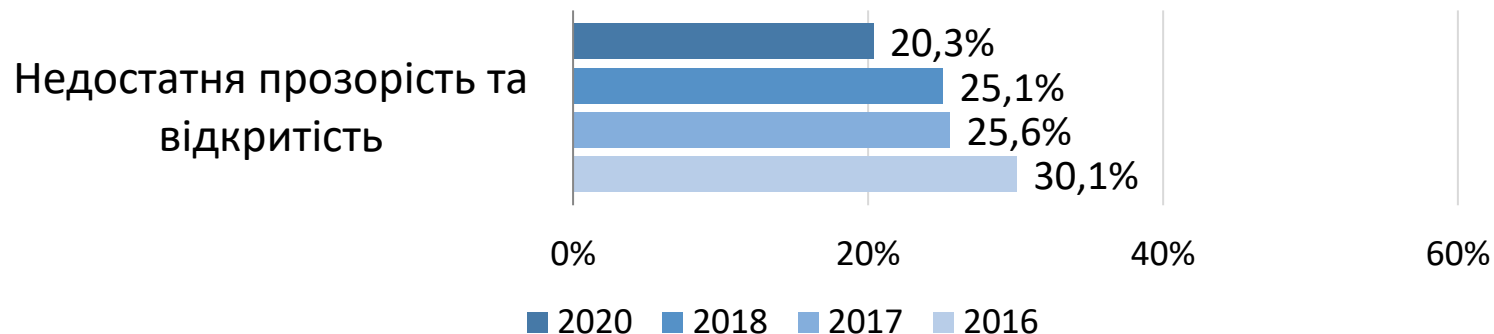
- Недосконале митне законодавство посідає перше місце для всіх опитаних незалежно від розміру, сектору та виду ЗЕД
- Сільське господарство – єдиний сектор, де частка підприємств, що не зустрічалися з проблемами (34,4%) перевищує частки тих, які називали інші проблеми
- На другому місці серед проблем для мікро- та малих підприємств – свідоме завищення митної вартості товарів, для середніх – постійні зміни структури та керівництва, а для великих – застаріле технічне оснащення
- Мікро- та малий бізнес частіше вказує на корупцію, ніж великий та середній

Проблеми у роботі митниці (3)

Частка підприємств, які назвали недосконале митне законодавство серед проблем у роботі митниць, %

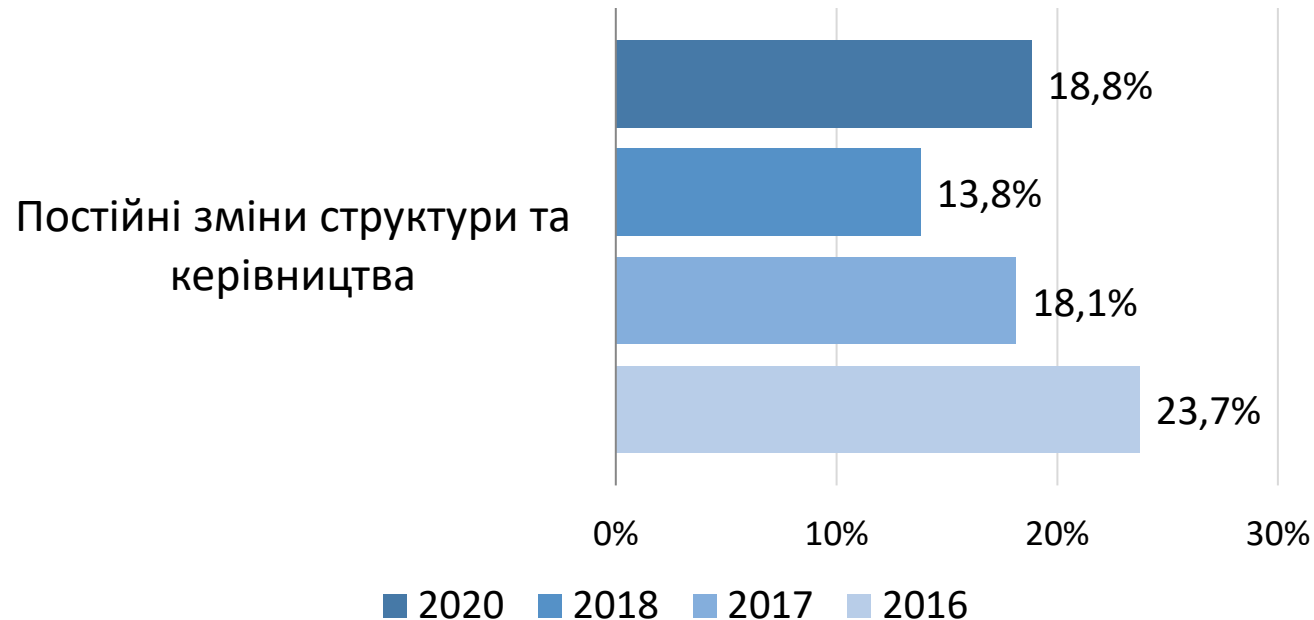
Частка підприємств, які назвали недостатню прозорість та відкритість серед проблем у роботі митниць, %

- Ситуація з такими проблемами, як **недосконале митне законодавство та недостатня прозорість і відкритість на митниці**, покращилась у 2020 році
- Частки підприємств, які назвали ці проблеми, зменшились порівняно з попередніми роками
- Особливо помітне зменшення проблеми недосконалого законодавства, про яку у 2016 році говорило більше половини опитаних

Проблеми у роботі митниці (4)

Частка підприємств, які назвали постійні зміни структури та керівництва серед проблем у роботі митниць, %

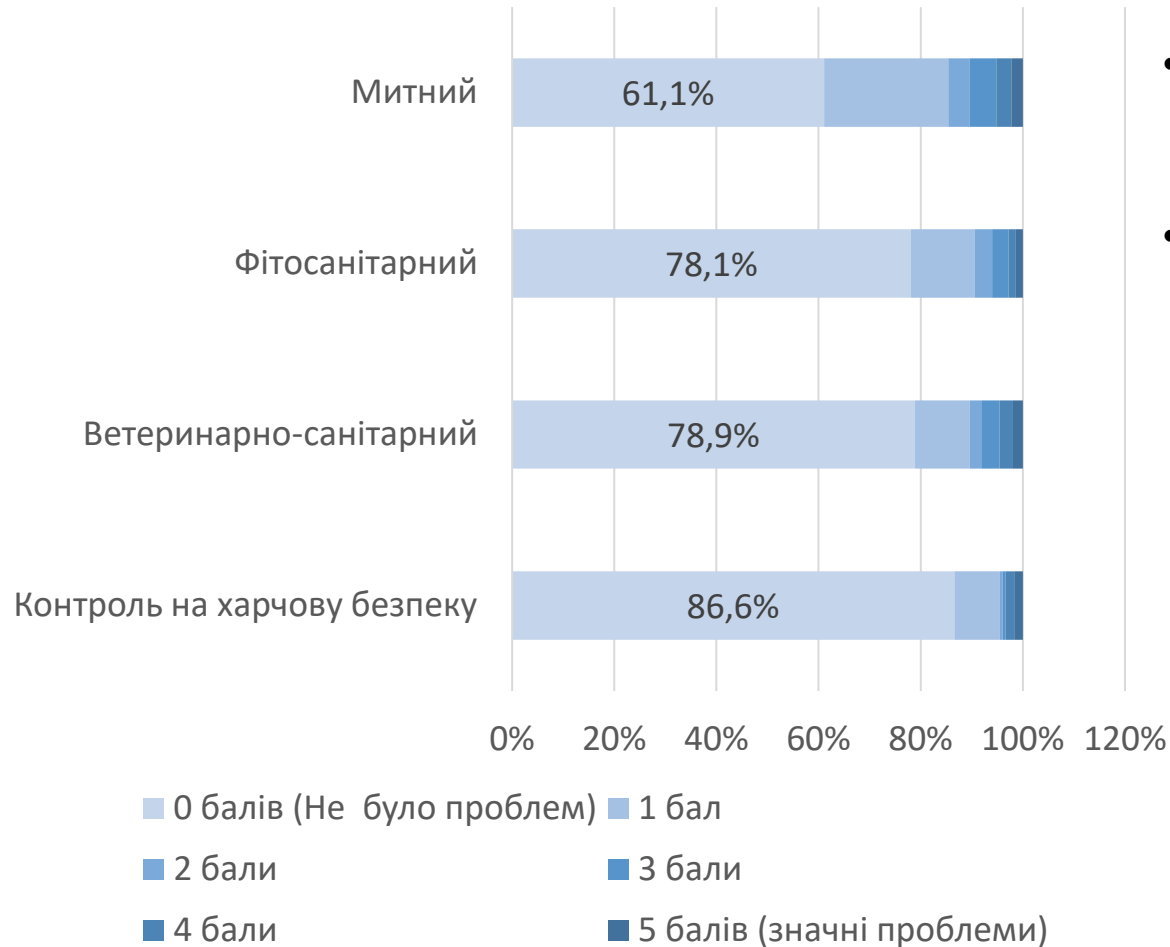

- **Часті зміни структури та керівництва митниці** є однією з перешкод, на яку звертають увагу опитані. Важливість цієї перешкоди зросла у 2020 році порівняно до попередніх років
- Це вказує на те, що у процесі змін та реформувань на митниці потрібно звернути увагу на те, щоб це не перешкоджало роботі бізнесу
- Ця проблема більше актуальна для середніх та великих підприємств, ніж для мікро- та малих

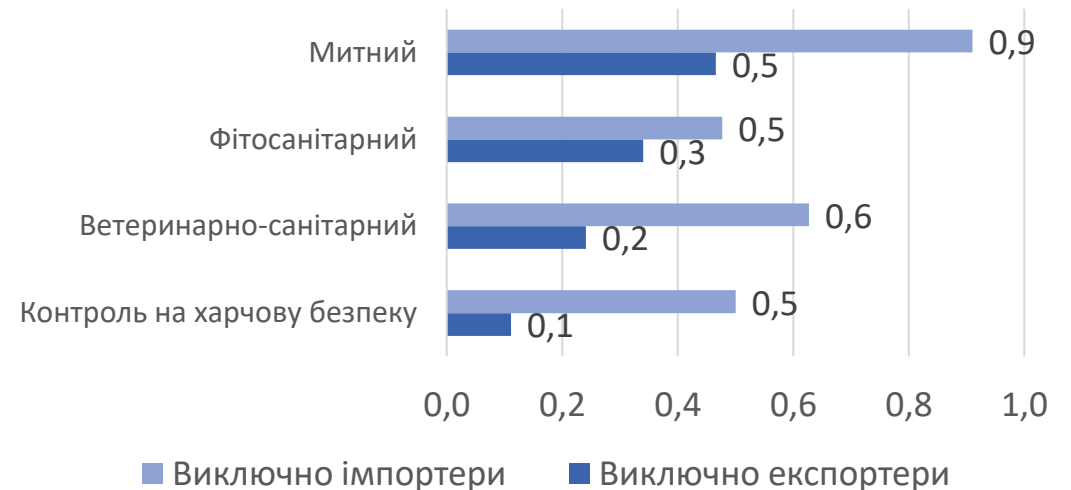
Оцінка проходження різних видів контролю

Розподіл оцінок для різних видів контролю, %

- Рівень проблемності усіх видів контролю є низьким: від 61,1% (митний контроль) до 86,6% (контроль на харчову безпеку) опитаних не мають жодних проблем.
- Митний контроль є більш проблемним порівняно з іншими видами контролю, але проблеми переважно незначні.
- Проходження різних видів контролю є більш проблемним для імпортерів, ніж для експортерів.

Середні оцінки проблемності проходження, бали

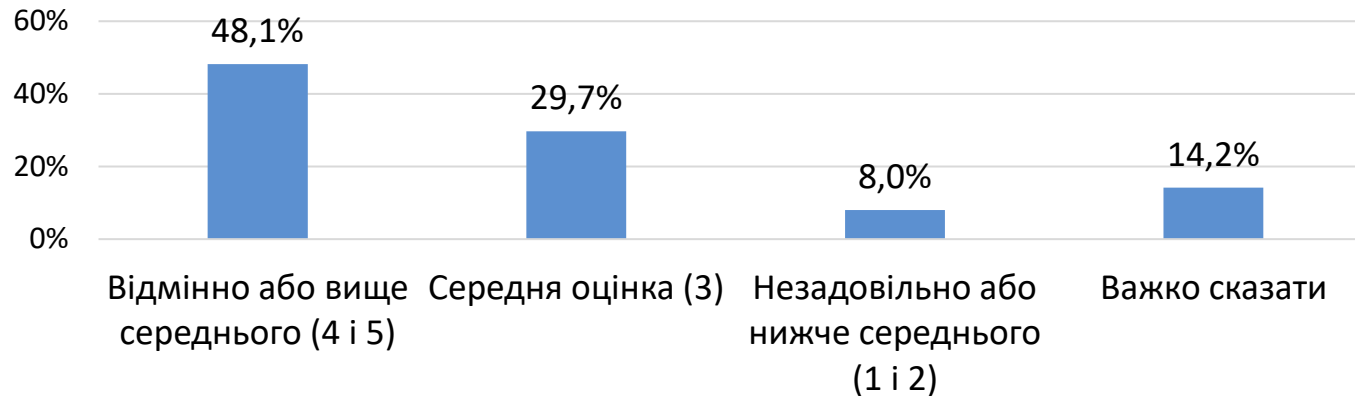
СПРИЙНЯТТЯ «НОВОЇ МИТНИЦІ» БІЗНЕСОМ

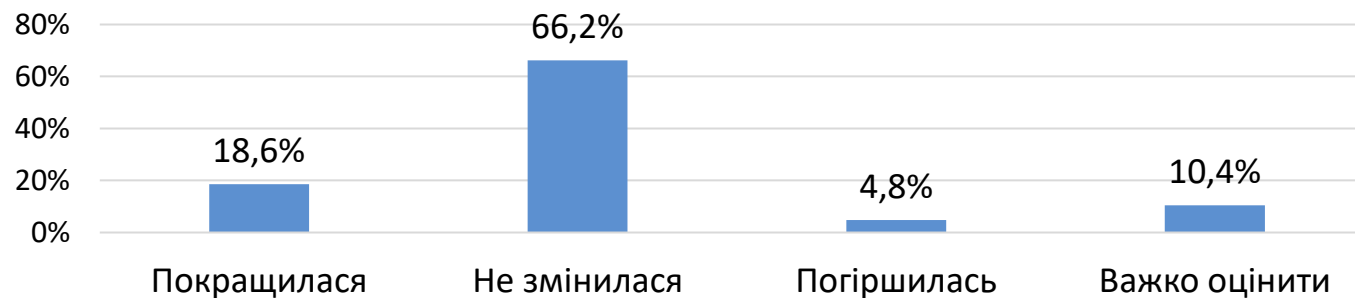

Сприйняття роботи «Нової митниці»

Оцінка роботи митниці в 2020 році (від 1 до 5), %

Як змінилася робота митниці порівняно з аналогічним періодом минулого року?, %

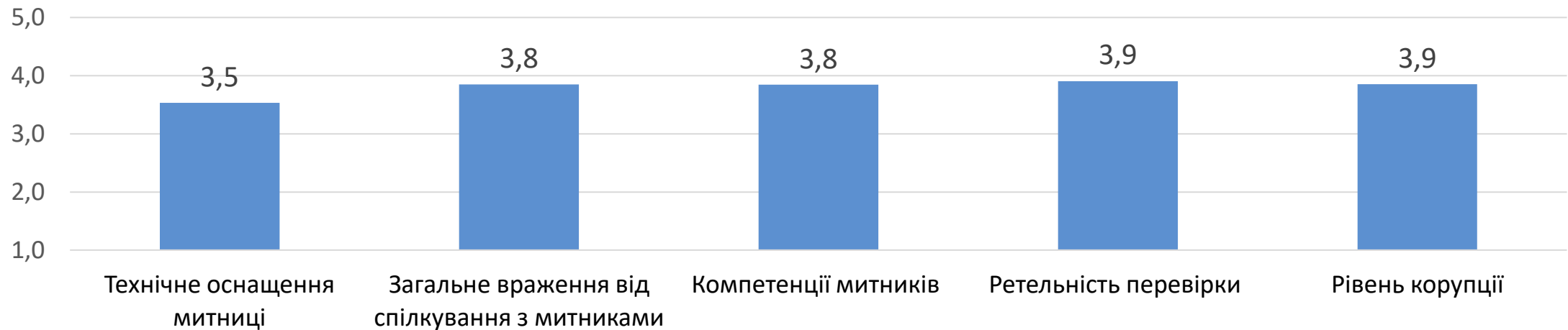

Респонденти оцінювали роботу «Нової митниці» (НМ), тобто митницю, яка функціонує з грудня 2019 року. Порівняння зроблене між часом проведення опитування (квітень-червень 2020) та аналогічним періодом 2019 року

- Майже половина опитаних оцінили роботу НМ на добре та відмінно. Лише 8% дали незадовільну оцінку. Середній бал: 3,6 з 5
- Виключно експортери оцінили роботу НМ вище, ніж інші опитані (4 бали)
- 2/3 опитаних вважають, що ефективність роботи митниці не змінилася порівняно з 2019 роком, однак позитивні оцінки переважають негативні на +13,8 в. п
- Різниця в оцінці змін у роботі митниці за типом підприємств практично немає.

Оцінка окремих аспектів роботи Нової митниці

Середня оцінка окремих аспектів роботи Нової митниці (від 1 до 5 балів), бали

- Оцінки здійснені на шкалі від 1 до 5, де 1 – негативна оцінка, 5 – позитивна. Для показника «рівень корупції» 1 бал означає високий рівень корупції, 5 балів – низький рівень або взагалі немає корупції
- Оцінки окремих аспектів роботи Нової митниці, окрім технічного оснащення, кращі, ніж загальна оцінка її роботи (3,6)
- Технічне оснащення митниці оцінили дещо нижче від інших аспектів: в середньому на 3,5 бала
- 62,3% респондентів оцінили рівень корупції як низький (4 і 5 балів). Це більше, ніж частка позитивних оцінок технічного оснащення (49,7%), та менше порівняно з іншими аспектами (66%+)

Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці

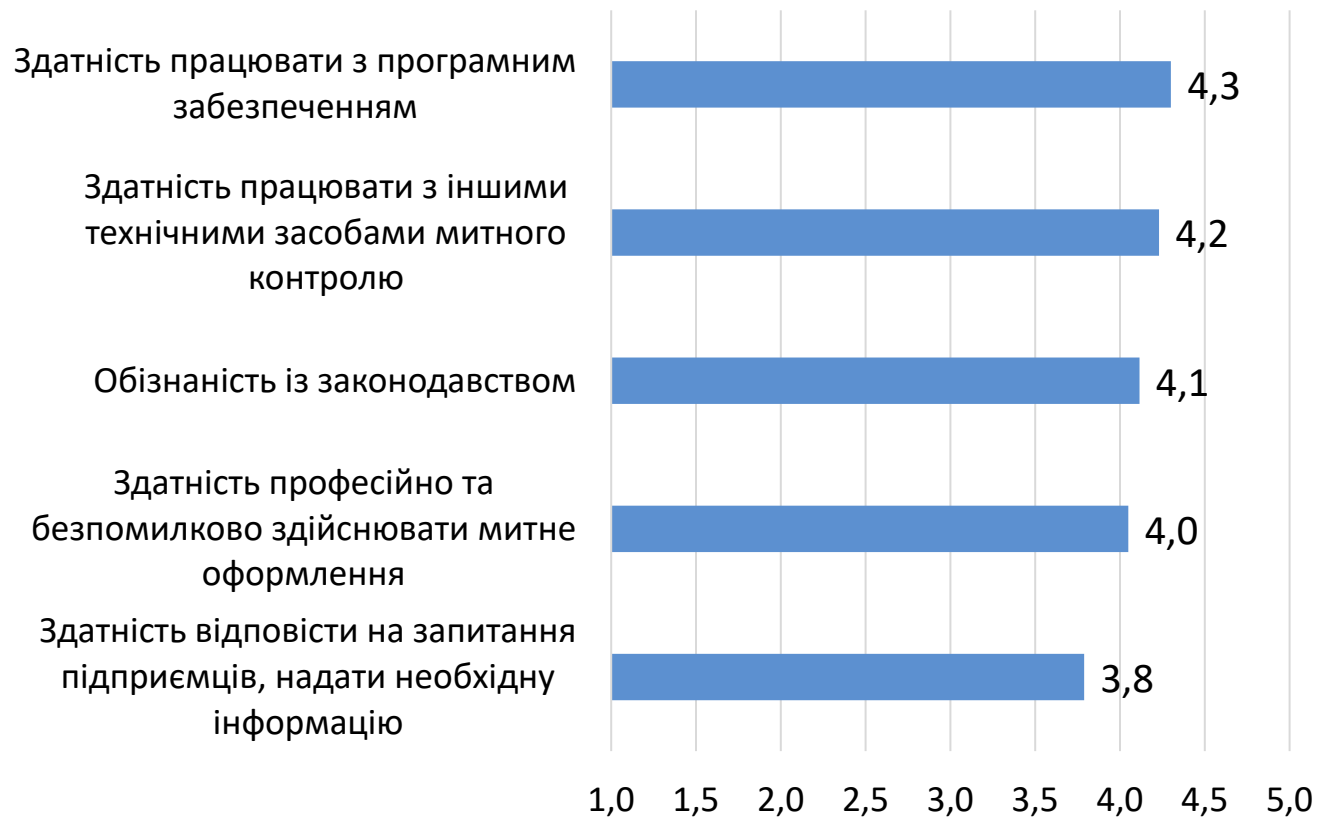
Оцінка окремих характеристик технічного оснащення митниці, бали

- Оцінки всіх досліджуваних характеристик технічного оснащення митниці досить високі
- Можливість подавати документи в електронному вигляді оцінена найкраще, що може свідчити про успішність запроваджених заходів автоматизації роботи митниці
- Швидкість роботи ПЗ та наявність інших технічних засобів митного контролю оцінені найнижче, що свідчить про потребу в подальшому інвестиціях в митну інфраструктуру
- Виключно експортери оцінили усі характеристики краще від інших
- Великі підприємства дали кращі оцінки таким характеристикам, як можливість подавати документи в електронному вигляді і наявність ПЗ
- У сфері торгівлі гірше оцінюють здатність ПЗ виконувати його функції

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів

Оцінка окремих кваліфікацій митних інспекторів, бали

- Респонденти оцінили практично усі перелічені кваліфікації митних інспекторів на 4 або 4+ бали з п'яти
- Здатність відповісти на запитання підприємців та надати необхідну інформацію найнижча: на 3,8 бала з п'яти. Це означає потребу в подальших тренінгах для інспекторів
- Виключно експортери дещо краще оцінюють здатність інспекторів відповісти на запитання і працювати з технічними засобами контролю
- Середні та великі підприємства дещо краще оцінюють усі кваліфікації
- У сфері торгівлі найнижче оцінили здатність інспекторів відповісти на запитання, а у с/г секторі – найвище

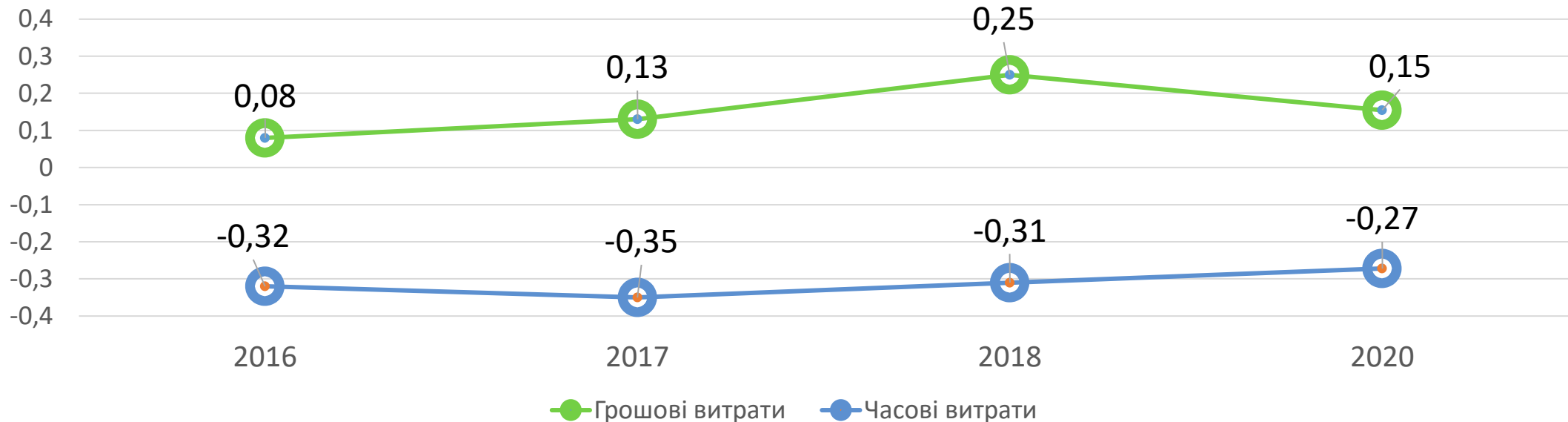
ВАРТІСТЬ ПРОЦЕДУР МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ

Зміна вартості процедур митного оформлення порівняно з 2018 роком: експорт

Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур експорту (балансовий показник)

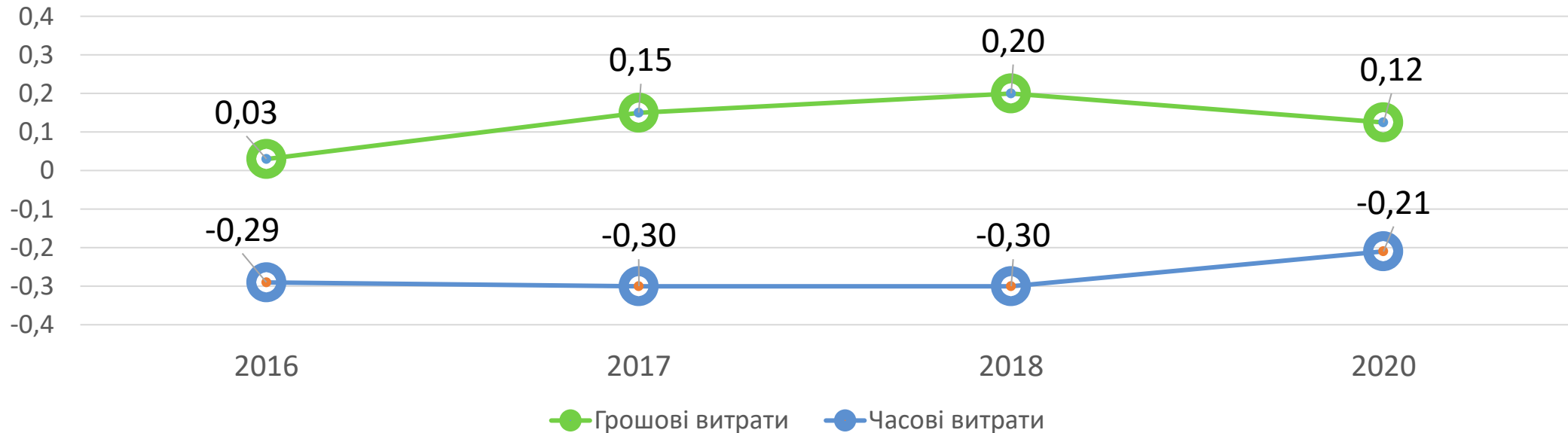

- **Вартість митного оформлення експорту продовжує зростати, але не так швидко.** Для більшості експортерів грошові витрати не змінилися, але вони частіше зростали, ніж зменшувалися. Найбільше зростання – для с/г сектору, найменше – для послуг.
- **Час митного оформлення експорту продовжує скорочуватися.** Частка бізнесу, для якого воно стало швидшим, перевищує частку того, який почав витрачати на це більше часу. Найпомітніше зменшення – для великих підприємств.

Зміна вартості процедур митного оформлення порівняно з 2018 роком: імпорт

Динаміка витрат при проходженні усіх митних процедур імпорту (балансовий показник)

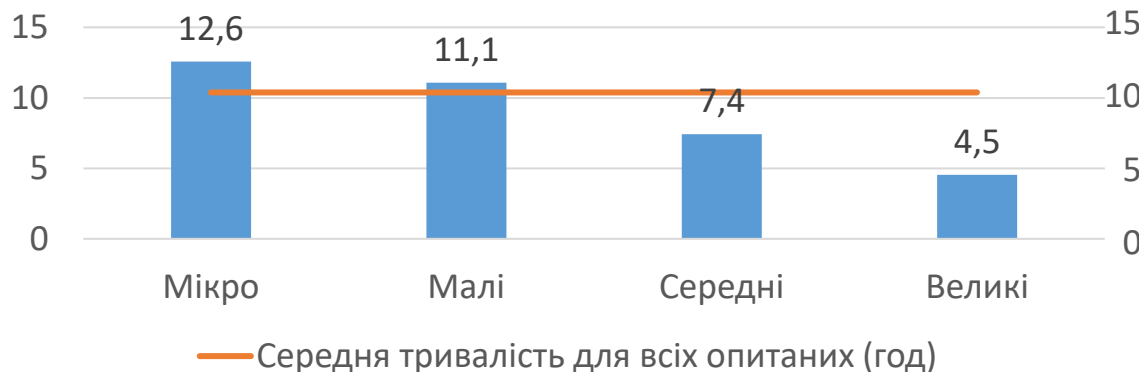
- **Вартість митного оформлення імпорту далі збільшується, але повільнішими темпами.** Імпортери переважно повідомляють, що грошові витрати на митне оформлення імпорту не змінилися за останні 2 роки. Лише у сфері послуг зменшення витрат поширеніше, ніж збільшення.
- **Тривалість митного оформлення імпорту зменшується, але не також меншими темпами.** Для більшості імпортерів вона не змінилася. Для решти – переважно скоротилася. При цьому у сфері послуг найрідше повідомляють про скорочення часу оформлення.

Швидкість митного оформлення

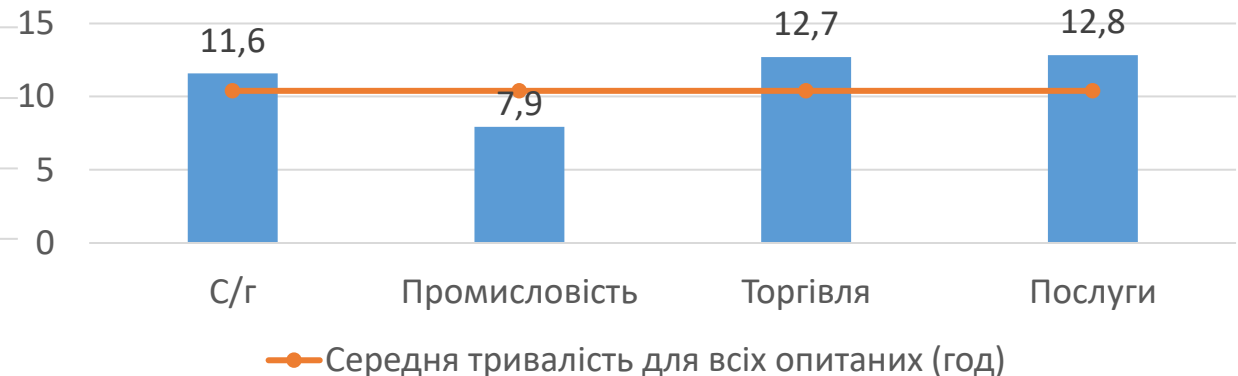
Середня тривалість митного оформлення, за видом ЗЕД (год)

Середня тривалість митного оформлення, за розміром підприємств (год)

Середня тривалість митного оформлення, за сектором (год)

Швидкість митного оформлення: (1) тривалість в годинах та (2) оцінка опитаних.

- Тривалість митного оформлення: 10,4 години.
- Оцінка опитаних: 3,6 бала з 5 можливих.

Різниця між оцінками різних видів підприємств є незначною.

Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 50,4% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 8,8%.

Швидкість митного оформлення (за митницями)

Середня тривалість митного оформлення,
за митницями (год)

Тривалість митного оформлення:

- Найшвидше: Закарпатська (4,3 год) та Північна (4,8 год) митниці.
- Найдовше: Одеська митниця (16,7 год).

Оцінка опитаних:

- Найвищі оцінки — на Північній митниці (3,9 бала), де тривалість оформлення одна з найнижчих.
- Найнижча оцінка — на Одеській митниці (3,4 бала), де найбільш тривале оформлення.
- Для більшості митниць оцінки майже не відрізняються від середньої для всіх опитаних (3,6 бала)

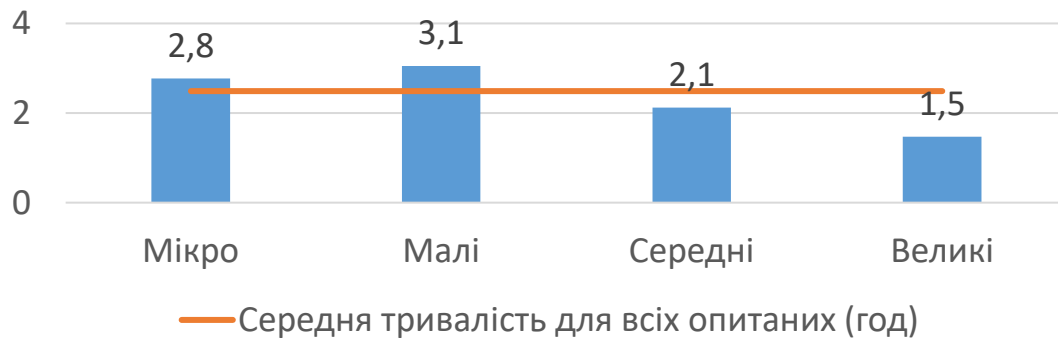
Примітка: Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз. Також неможливо провести аналіз за групами (сектор, розмір) для окремих митниць.

Швидкість митного огляду

Середня тривалість митного огляду, за видом ЗЕД (год)

Середня тривалість митного огляду, за розміром підприємств (год)

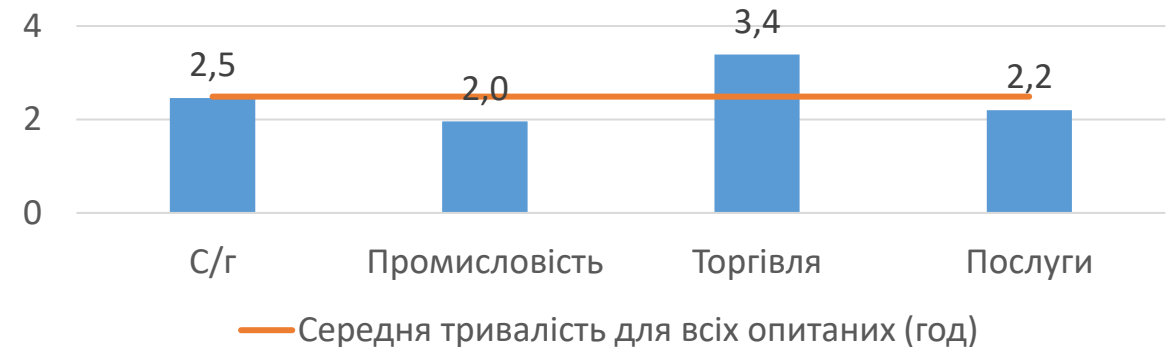
Швидкість митного огляду: (1) тривалість в годинах та (2) оцінка опитаних.

- Тривалість митного огляду: 2,5 години.
- Оцінка опитаних: 3,8 бала з 5 можливих.

Різниця між оцінками різних видів підприємств є незначною.

Високі оцінки «4» або «5» балів вказали 51,5% респондентів, а низькі оцінки «1» або «2» бали – лише 5,1%.

Середня тривалість митного огляду, за сектором (год)

Швидкість митного огляду (за митницями)

Середня тривалість митного огляду, за митницями (год)

Тривалість митного огляду:

- Найшвидше: Закарпатська (1,1 год) та Північна (1,4 год) митниці.
- Найдовший огляд: Одеська митниця (4,3 год).

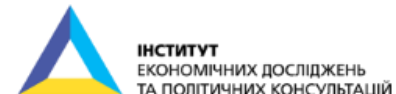
Оцінка опитаних:

- Найвища оцінка — на Північній митниці (4,3 бала), де тривалість огляду одна з найнижчих.
- Найнижча оцінка — на Одеській митниці (3,7 бала), де найбільш тривалий огляд.
- Для більшості митниць оцінки майже не відрізняються від середньої для всіх опитаних (3,8 бала).

Примітка: Зважаючи на недостатню наповнюваність підвибірки, Азовська та Східна митниці не включені в цей аналіз. Також неможливо провести аналіз за групами (сектор, розмір) для окремих митниць.

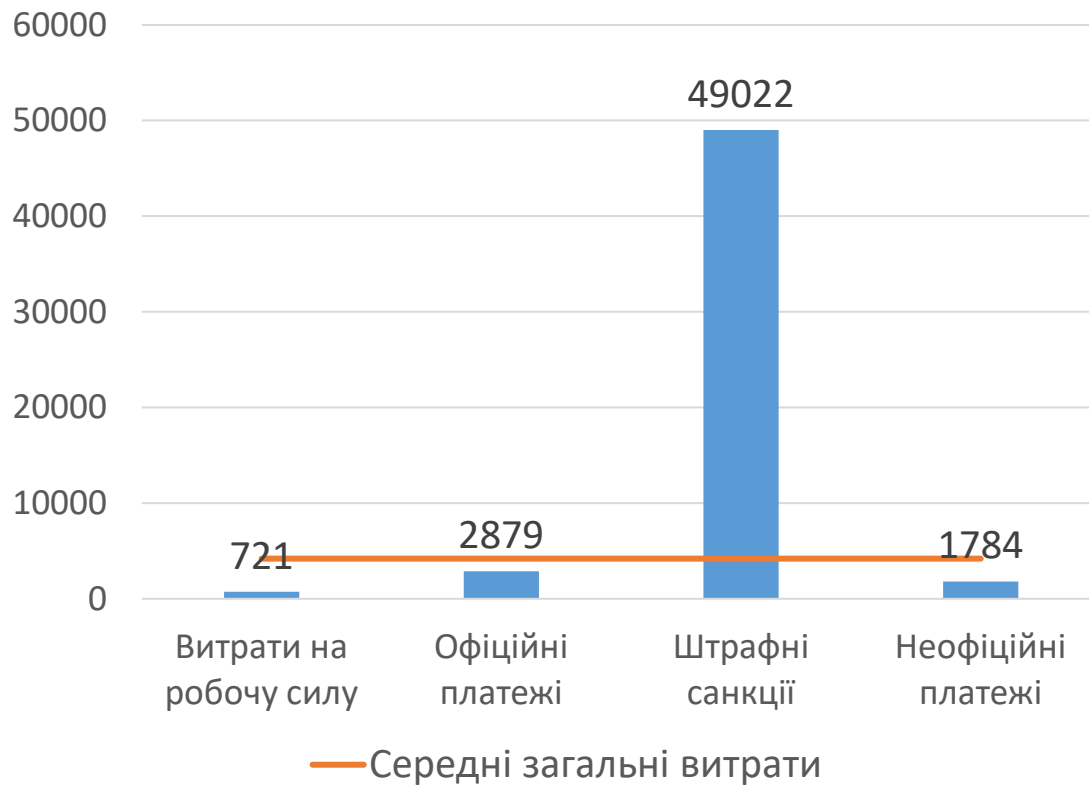
ВИТРАТИ НА ПРОХОДЖЕННЯ МИТНИХ ПРОЦЕДУР

Витрати на проходження митних процедур при експортних операціях

Середні витрати на одну експортну операцію (за видом витрат), грн

Загальні витрати на 1 експортну операцію можуть становити в середньому 4186 грн.

- Середні часові витрати на проходження 1 експортної операції становлять 8,9 годин, що майже в 2 рази менше, ніж при імпорті.
- Офіційні та неофіційні платежі, штрафні санкції при експорті в середньому в 2-3 рази нижчі, ніж при імпорті.
- Штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат на експорт.
- Середній розмір штрафу при експорті перевищує середній розмір неофіційних платежів майже в 30 разів.
- Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

Витрати на проходження митних процедур при імпорتنих операціях

Середні витрати на одну імпорتنу операцію (за видом витрат), грн

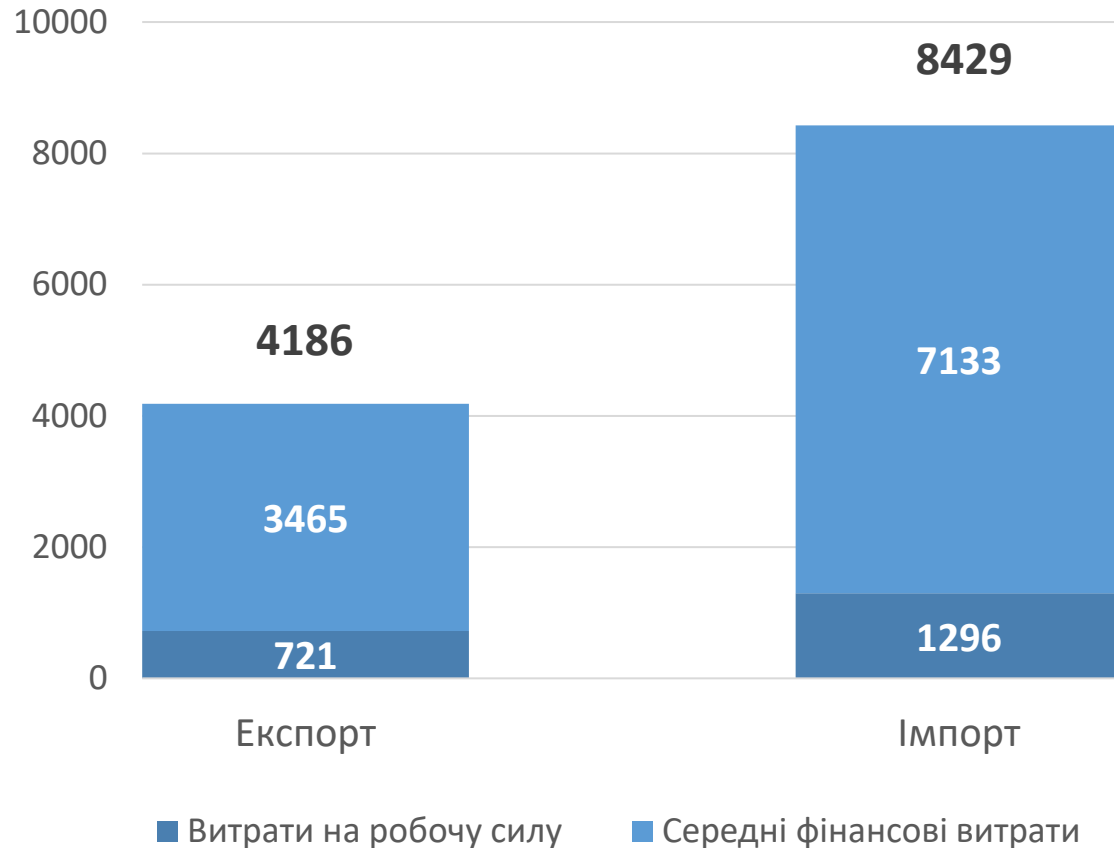
Загальні витрати на 1 імпорتنу операцію можуть становити в середньому 8429 грн.

- Середні часові витрати на проходження 1 імпоротної операції становлять 16 годин, що майже в 2 рази більше, ніж при експорті.
- Офіційні та неофіційні платежі, штрафні санкції при імпорті в середньому в 2-3 рази вищі, ніж при експорті.
- Штрафи можуть бути найбільшою складовою фінансових витрат на імпорт.
- Середній розмір штрафу при імпорті перевищує середній розмір неофіційних платежів майже в 16 разів.
- Низькі неофіційні платежі на фоні високих штрафів можуть свідчити про низьку ймовірність покарання.

Витрати на проходження митних процедур при експортних та імпорتنих операціях

Загальні середні витрати на одну операцію ЗЕД, грн

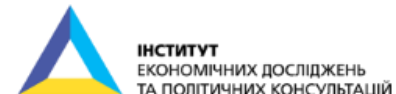

- В середньому витрати на здійснення однієї експортної операції в 2 рази нижчі ніж для однієї імпорتنної операції.
- Вища вартість імпорتنних операцій, ніж експортних, може віддзеркалюватися в інших аспектах роботи митниці (наприклад, проходження різних видів контролю), щодо яких оцінки імпортерів є гіршими, ніж експортерів.

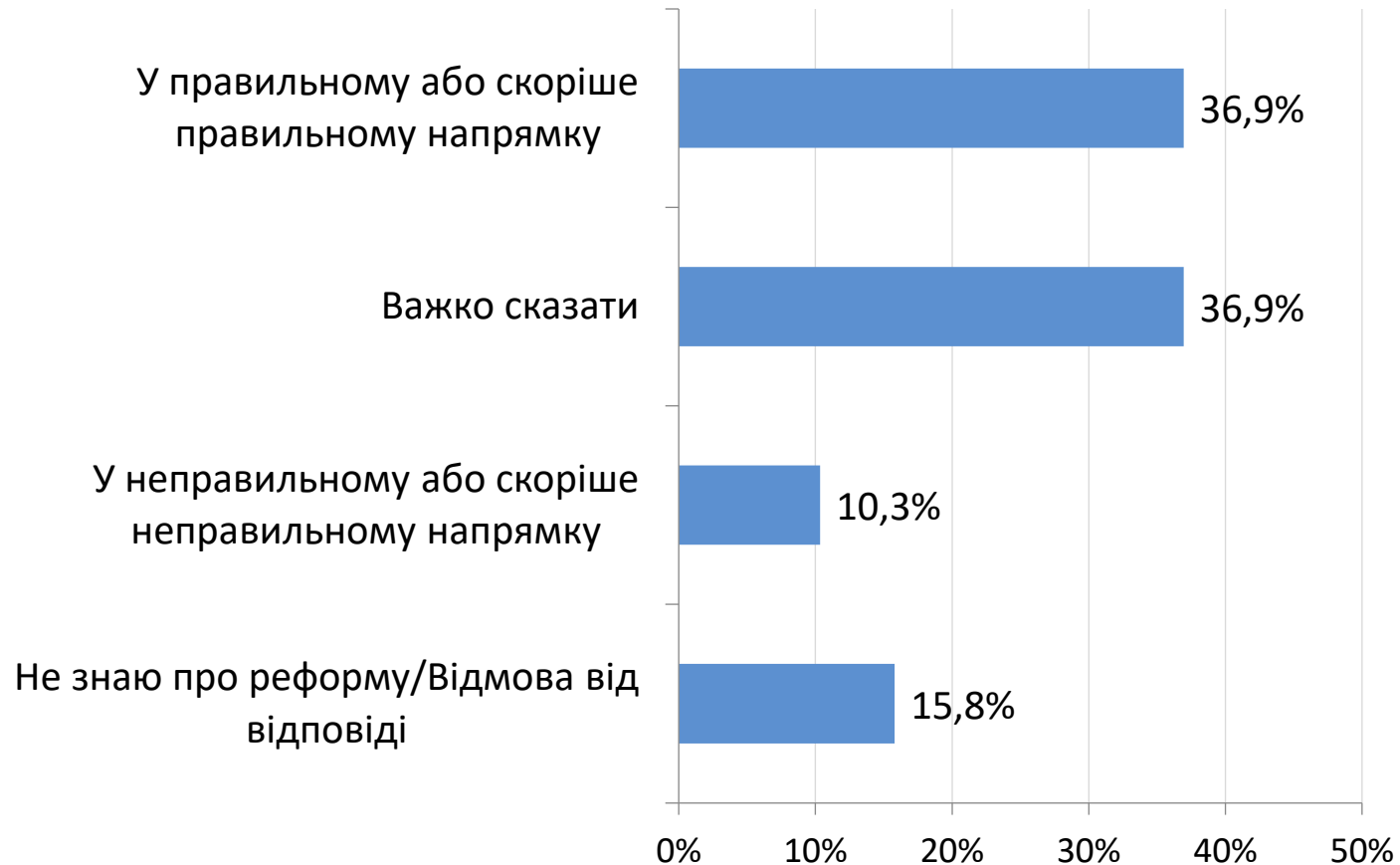
Примітка: Наповнюваність підвибірок є недостатньою для аналізу середніх витрат у розрізі розміру підприємств та секторів.

РЕФОРМИ НА МИТНИЦІ: ОЦІНКА ТА ОЧІКУВАНІ ЗАХОДИ

Чи в правильному напрямку рухається реформа митної сфери?

- Частка підприємств, які вважають напрямком реформ на митниці правильним, **перевищує** частку тих, які вважають його неправильним.
- Близько половини опитаних не знають про реформу або не змогли її оцінити («Важко сказати» + «Не знаю»/відмова від відповіді)
- **Великі підприємства** частіше від решти називають напрямком реформ **правильним**
- **Підприємства, що здійснюють імпорт**, частіше від виключно експортерів вважають напрямком реформ **неправильним**.

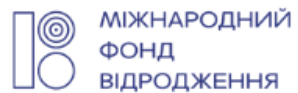
Очікування бізнесу від реформ митної сфери

- Основними очікуваннями опитаних бізнесу від реформи митниці є **зменшення часу проходження митних процедур, їх автоматизація з мінімізацією людського фактору, а також можливість подавати документи повністю в електронному вигляді.**
- Найменший пріоритет – у **збільшенні митних надходжень до державного бюджету.**

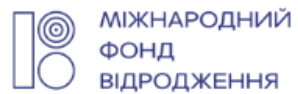
ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!

ПИТАННЯ?

КОНТАКТИ

сайт: www.tfd.ier.com.ua

e-mail: customs@ier.kyiv.ua

Facebook: www.facebook.com/tfd.ier

Проект «Підтримка Громадської Ініціативи «За чесну та прозору митницю»
виконує Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
за фінансової підтримки
Європейського Союзу, МФ «Відродження» та Atlas Network

